

De geur van gras

Over voetbal in Hilversum

WIM J. DRAL

Voetbal is nog steeds de populairste sport van Nederland en de KNVB is de grootste sportbond. Vele jongens en tegenwoordig ook meisjes bevolken zaterdag en zondag de velden om het spel te spelen. Voetbal is een belangrijke vrijetijdsbesteding, door de één bemind en door de ander verguisd. De aanleiding om eens een artikel aan deze sport te wijden was het beeldkatern *Over 't Spoor in beeld* in HHT-EP 2000/4, waarin ook aandacht werd besteed aan de sportbeoefening in de wijk Over 't Spoor. De enthousiaste reacties en de medewerking van de verschillende verenigingen aldaar en het aardige materiaal dat tevoorschijn kwam, deden mij besluiten een artikel over het voetbal in Hilversum te gaan schrijven.

Andere vragen dan enkel de louter sportieve drongen zich daarbij op. Wanneer kwam het voetbal naar Nederland en Hilversum, en wie bedreven de sport? Hebben de clubs, die vooral opgericht zijn in een tijd waarin het verenigingsleven hoogtij vierde, de maatschappelijke veranderingen overleefd? In dit artikel zal getracht worden antwoorden te geven op deze vragen. Daarnaast zal er ook aandacht besteed worden aan de geschiedenis van verschillende clubs. Bij de keuze van de verenigingen is gekeken naar de achtergrond van waaruit de clubs zijn ontstaan.

Engeland als bakermat

In de tweede helft van de negentiende eeuw was Engeland economisch en industrieel uitgegroeid tot de belangrijkste mogendheid. Het had de concurrentiestrijd met Frankrijk om de wereldhegemonie gewonnen en maakte onder koningin Victoria een ongekende bloei door. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Engeland een voorbeeldfunctie vervulde.

Op sportgebied gebeurde er in Engeland in die tijd ook het één en ander. Verschillende takken van sport vonden in deze tijd daar hun oorsprong of werden 'gemoderniseerd' zoals bijvoorbeeld het middeleeuwse balspel waaruit in 1823 rugby ontstond. Een aantal sporten zoals het zeer oude cricket, tennis, hockey vond zijn weg naar het vasteland van Europa en naar de Britse koloniën, waar vooral cricket erg populair werd.

Ook voor het moderne voetbal is Engeland de bakermat, waar in 1863 de *Football Association* (FA) werd opgericht. Het spel werd aanvankelijk, ter onderscheiding van het rugby, *association football* genoemd, later afgekort tot *assoc.* De huidige

benaming voor het voetbal in sommige Angelsaksische landen, soccer, stamt hiervan af. De FA startte de eerste competitie in het jaar 1871. Een jaar later volgde de eerste interland tegen de Schotten. De professionalisering van de sport volgde snel. In 1885 deed het profvoetbal zijn intrede in Engeland. De populariteit van de sport breidde zich snel uit. In 1904 werd in Parijs de *Fédération Internationale de Football Association* (FIFA) opgericht. Het moderne voetbal had zich toen al uitgebreid naar het vasteland van Europa en werd al in landen als Zwitserland, Denemarken, Duitsland, België en Nederland gespeeld.

Het voetbal verovert Nederland

De sport werd in Nederland geïntroduceerd door W.J.H. (Pim) Mulier (1865-1954). Nadat hij in Engeland met het spel kennis gemaakt, richtte hij thuisgekomen in 1879 met schoolvrienden de Haarlemse Football Club (HFC) op. Al snel werd zijn voorbeeld gevolgd. In 1889 werd de Nederlandse Voetbal- en Athletiekbond opgericht. Naderhand werd deze naam veranderd in Nederlandse Voetbalbond (NVB) en weer later in Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB). Het was niet de enige voetbalbond in Nederland. In 1940 fuseerde de KNVB met de confessionele voetbalbonden en met de voetbalafdeling van de Arbeiderssportbond. Na de Tweede Wereldoorlog nam het ledental een hoge vlucht.

Pim Mulier was de grondlegger van de moderne sportbeoefening in Nederland. Naast voetbal introduceerde hij ook hockey (1891) en bandy (voorganger van het ijshockey) in Nederland en was nauw betrokken bij de ontwikkeling van cricket, atletiek, kaatsen, tennis, schaatsen, wielrennen, skiën en biljarten. Kortom een duizendpoot die zich beijverde voor de beoefening van massasport, getuige ook zijn belangrijke bijdrage aan de Elfstedentocht.

De bal gaat rollen in Hilversum

Voetbal was omstreeks 1900, net als andere sporten, een bezigheid van de maatschappelijke elite. Vele welgestelde Amsterdammers vestigden zich in het laatste kwart van de negentiende eeuw in Hilversum en lieten luxueuze villa's neerzetten aan de rand van de oude kern van het dorp; op en rond de Boomburg en Trompenburg. Dit was het milieu waaruit de voetbalclub Victoria zou voortkomen. Victoria was echter niet de eerste voetbalvereniging in Hilversum. In 1889 was de Hilversumsche Football Club 't Gooi opgericht door drie scholieren: Blijdenstein, Blussé en Van Lennep. Net als Victoria enige jaren later recruteerde de HFC – zoals de club ging heten – zijn leden uit de goeude liberale burgerij. Sporten was alleen weggelegd voor diegenen die zich de luxe van zoiets konden permitteren. Er was in die kringen genoeg geld voorhanden om kleding, het reizen bij uitwedstrijden, terreinhuur e.d. te kunnen bekostigen. Het eerste 'voetbalveld' was een grasveld bij villa Vogelenzang. Op deze plek bevindt zich nu het Pinetum. Na enkele jaren beschikte men over drie elftallen en kwam men uit in de competitie van de NVB. In 1898 verhuisde de HFC naar een terrein aan de

Villa van de familie Groskamp aan de 's-Gravelandseweg. In de tuin van deze villa traptten de Victorianen hun eerste bal. (uit: Victoria 100 1893-1993)

Groene Laan in het Corversbos, omdat de oude locatie wel erg krap was geworden. In 1900 was het echter gedaan met de eerste Hilversumse voetbalvereniging; in dat jaar hief de vereniging zichzelf op.

In 1893 hadden drie jongens van de openbare lagere school aan de Kerkbrink het plan opgevat om een voetbalclub op te richten. Nico Schröder, Antoine Dekker en Herman Groskamp doopten hun club Hilversumsche Footballclub 'Victoria'. De drie oprichters vormden het bestuur en stelden de contributie op 2 cent per week. Als voetbalveld diende een gedeelte van de grote tuin van de villa van de familie Groskamp aan de 's-Gravelandseweg 35. Er werd ook wel gespeeld op een veldje achter het huis van de familie Schröder bij molen De Ruiter, waar later de garages van de NOS neergezet zouden worden. Uiteraard werd gespeeld tegen de HFC waar klasgenootjes van Schröder en zijn vrienden in zaten. Toen in 1900 de HFC ophield te bestaan werd Victoria min of meer de 'erfgenaam'. De meeste spelers, waaronder Van Blommestein, Titsingh en Van Lennep werden lid van Victoria, dat bovendien kon gaan spelen op het terrein aan de Groene Laan. Dit veld werd beschikbaar gesteld door Geert van Mesdag. Bezoekende teams konden het terrein bereiken met de paardentram, die van het station naar 's-Graveland reed. Aanvankelijk waren de wedstrijden gratis te bezichtigen, maar na de promotie van de club naar de NVB werd een entreegeld van f 0,25 geheven. Burgemeester Gülcher had hier grote moeite mee en verbood zijn drie zoons nog verder mee te spelen. Na enkele maanden draaide hij bij. Ook de dichter Adriaan Roland Holst voetbalde enige tijd bij Victoria. In 1907 verhuisde de vereniging naar het eind van de Wernerlaan bij de Utrechtse Straatweg waar ze tot 1920 zou blijven.

Als één schaap over de dam is...

Voetbal werd steeds populairder en Victoria bleef niet de enige voetbalvereniging in ons dorp. In de eerste jaren van de twintigste eeuw schoten de clubjes als paddestoelen uit de grond. Ze kregen namen als Velocitas, Vitesse, Prins Hendrik, Holland, Achilles, Wilhelmina, Concordia, Be Quick, Neptunus en Rapiditas.

Eén van de eerste foto's van Rapiditas. Niet alleen de spelers zijn erop te zien, maar ook de ouders en bestuursleden. Kortom de gehele vereniging. (uit: Veertig jaren lief en leed)

Frans Appels, Frits Balke, Albert Brom, Costerus van Doorn en Herman Gielen, vijf jongens van de Burgeravondschool en wonend in de Bloemenbuurt, bezochten op 19 oktober 1905 de wedstrijd van Victoria tegen het Rotterdamse Rapiditas. De Rotterdammers lieten Victoria alle hoeken van het veld zien. Onder de indruk van het spel van de gasten besloten de vijf vrienden een nieuwe voetbalclub op te richten die ook Rapiditas moest gaan heten en dezelfde kleuren moest hebben, nl. geel-zwart. Het was het zoveelste clubje en de ouders waren dan ook behoorlijk sceptisch, want de meeste waren geen lang leven beschoren. Zo fuseerde Vitesse al in 1903 met Victoria, en Neptunus was op sterven na dood. Toen Neptunus opgeheven werd, kwamen veel spelers over naar Rapiditas. Deze nieuwe vereniging bleek wel levensvatbaar. Op een terrein bij de Begoniastraat werden de eerste partijtjes gespeeld. Door de oprukkende woningbouw moest Rapiditas echter al snel omkijken naar een andere locatie. Ze vonden een terrein aan de Nieuwegeweg waar later nog ziekenbarakken zijn gebouwd. Het terrein moest door de jongens nog speelklaar gemaakt worden. De club kreeg vooral veel steun van de diamantbewerkers, die in grote getale in de Bloemenbuurt woonden. Zij toonden veel belangstelling voor de nieuwe vereniging. Zij steunden de club in goede maar vooral ook in slechte tijden. De vereniging was opgericht als een 'middenstandsvoetbalvereniging'. Maar al snel kwam men tot de overtuiging dat ook anderen bij de club moesten kunnen voetballen, wilden zij zelf overleven. In 1909 werd de vereniging opengesteld voor ieder 'net persoon'.

Een jaar na de oprichting van Rapiditas verscheen de volgende club aan het firmament. Deze vereniging, opgericht door zeventien jongens, werd getooid met de naam 'Voorwaarts' en had haar terrein aan de Lage Naarderweg. Na twee jaar namen enkele ouders de leiding in handen. In dat jaar werd men ook toegelaten tot de 2^e klasse van de Utrechtse Provinciale Voetbal Bond (UPVB). Voorwaarts – dat inmiddels tot Sparta was omgedoopt – promoveerde in het seizoen

1911/1912 naar de 3^e klasse van de NVB ten koste van Rapiditas. Men mocht toen de naam Sparta niet meer voeren, omdat er al een club met die naam in die klasse speelde. De vereniging veranderde de naam in FC Hilversum. Ook Rapiditas veranderde in dat seizoen van naam en ging HVV 't Gooi heten (niet te verwarren dus met de eerste club in Hilversum HFC 't Gooi). Een jaar na de promotie van Hilversum naar de 3^e klasse NVB promoveerde ook 't Gooi naar die klasse, waar ze ook het pas gedegradeerde Victoria tegenkwam. De onderlinge ontmoetingen tussen deze Hilversumse clubs waren altijd spannend.

Verenigingen van confessionele signatuur

In het begin van de twintigste eeuw was de Nederlandse samenleving sterk verzuild. Het was dan ook logisch dat voetbalverenigingen deel uitmaakten van een bepaalde zuil. Hierboven hebben we kennisgemaakt met enkele verenigingen uit de neutrale zuil.

In 1915 komen wij de eerste club met een katholieke signatuur tegen: EMM (Eendracht Maakt Macht). Op de plek waar nu de Olivier van Noortstraat loopt had deze vereniging twee velden, die veel weg hadden van een zandvlakte. EMM werden lid van de Rooms-Katholieke Utrechtsche Voetbal Bond en de jeugdleden namen deel aan de competitie van de Kring Gooi-en Eemland van rooms-katholieke. Sportverenigingen. Ook na het opheffen van de rooms-katholieke voetbalbond en het opgaan in een groter geheel bleef de band met het rooms-katholieke volksdeel hecht. Fraters uit het hele land die op de kweekschool aan de Oude Amersfoortseweg zaten en belangstelling voor voetbal hadden, werden naar EMM verwezen. De club profileerde zich als omni-vereniging; naast voetbal werd er ook aan handbal, tennis, zaalvoetbal en tafeltennis gedaan.

In een ander deel van Hilversum zag in 1925 onder vleugels van de St. Clemensparochie een tweede katholieke voetbalvereniging het levenslicht. De S.V. Olympia '25 kwam voort uit het parochiële jeugdpatronaat. Olympia beschikte over een geestelijk adviseur. De kapelaans waakten over het katholieke gehalte van de club en haalden katholieke ouders over hun zoon(s) bij Olympia te laten voetballen. Na het vertrek van kapelaan Picavet in 1970 naar Oeganda werd er geen nieuwe geestelijk adviseur meer aangesteld en kwam er een einde aan de intensieve bemoeienis van de parochie met de club. Enkele jaren later werd de vereniging ook voor niet-katholieken opengesteld.

Actif, de derde hier besproken rooms-katholieke voetbalvereniging, had een heel andere oorsprong dan Olympia. De bakermat van deze vereniging was de Aloysius-mulo. Na schooltijd werd er meestal door de jongens gevoetbald bij de muur van het oude kerkhof aan de St. Annastraat. Men speelde o.a. tegen buurteftallen, bijvoorbeeld uit het Rooie Dorp. De schooljongens besloten tot de oprichting van een voetbalclub genaamd Roda. Over de naam waren ze niet tevreden en ze kozen voor het Engels aandoende 'Actif'. Aangezien Wim Gnirrep voor zijn verjaardag een Ajax-shirt had gekregen en men het een mooi shirt vond, stond het tenue van de nieuwe club ook vast. De definitieve oprichting

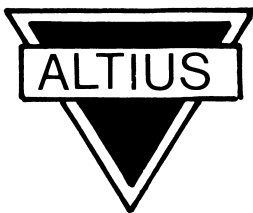
Een speler van Altius in actie. Hij draagt het oorspronkelijk oranje-zwart gestreept shirt met zwarte broek. Na de oorlog zou het gestreepte shirt plaats maken voor een effen oranje shirt. (uit: Altius 50 jaar)

vond plaats op 19 maart 1927 en de officiële naam werd: R.K. Sportvereniging Actif. Tien jaar na de oprichting van Actif promoveerde het eerste elftal naar de Interdiocesane Voetbalcompetitie Bond (IVCB). Ze gingen spelen aan de Lage Naarderweg, maar moesten door de aanleg van de Insulindelaan verhuizen naar het weiland van boer Poot langs de spoorlijn.

De eerste protestantse vereniging was een buurtvereniging. Vier straatvoetballers uit de Bloemenbuurt richtten op 10 oktober 1921 de club 'Vooruitgang is ons streven' (VIOS) op. Als clubkleuren koos men voor het eenvoudige zwart-wit. Aan het einde van de Bosdrift werd een veld aangelegd. Toen besloten werd te gaan voetballen onder auspiciën van de bond, werd de naam veranderd in HFC Bloemenkwartier. De vereniging was één van de pioniers van het zaterdagmiddagvoetbal. In 1952 moesten ze hun locatie aan de Bosdrift verlaten om ruimte te maken voor woningbouw.

In Eben Haëzer, het gebouw van de Hilversumse Christelijke Jonge Mannen Vereniging (HCJMV) aan het Noordse Bosje, kwam in de jaren twintig en dertig de protestants-christelijke jeugd bijeen voor wat genoemd werd 'zondagmiddagtea'. Vaak werd er op die zondagmiddagen gesproken over de oprichting van een voetbalvereniging. In de zomer van 1931 werden er spijkers met koppen geslagen en vroegen de jongelui aan het HCJMV-bestuur om een afdeling voet- en korfbal te mogen beginnen. In september 1931 werd aldus de voetbalafdeling van de HCJMV opgericht. De naam 'Altius' ontleende men aan het motto van de Olympische Spelen 'Citius, Fortius, Altius' (Sneller, Sterker, Hoger). Onder de paraplu van de HCJMV waren nog meer afdelingen actief zoals ODILO (gymnastiek), Vlug en Vaardig (tafeltennis), De Pion (schaken) en de muziekvereniging Beatrix. Het tenue van Altius was aanvankelijk een oranje-zwart gestreept shirt en een zwarte broek. Tijdens de oorlog speelde de club in een geheel wit tenue als gevolg van het Duitse verbod, oranje te dragen. Na de Tweede Wereldoorlog keerde men terug naar het oranje en werd het shirt effen oranje. De vereniging huurde een terrein van Olympia '25 aan de Van Oldenbarneveltlaan. Op 25 september 1935 kreeg Altius een eigen terrein aan de Loosdrechtseweg. Dit

veld was eigendom van dominee Van den Brink. In de jaren zestig verhuisde de club naar de huidige locatie aan de Beresteinseweg. In de jaren zeventig maakte Altius zich los uit het HCJMV-verband en ging zelfstandig verder. Ook de korfbalclub ging een eigen weg.

Nog enkele neutrale verenigingen

Ondertussen had men over het spoor ook niet stilgezeten. In 1916 was het voor Hilversum in sportief opzicht belangrijke Donar opgericht. Donar was net als veel andere voetbalclubs een echte buurtvereniging. Aan de Leeghwaterstraat is het begonnen in de schuur van de ouders van B. Schermacher. De club bloeide en bracht veel talent voort. Grotere clubs als 't Gooi en de FC Hilversum haalden talentvolle spelers bij Donar weg. Zo verruilde bijvoorbeeld de latere international Rinus Schaap Donar voor 't Gooi. Het verhaal van Donar is er een van veel verhuizingen. In HHT-EP 2000/4 is uitgebreid bij deze club stilgestaan. In dat nummer werd eveneens stilgestaan bij Gooise Boys, de vereniging die voortkwam uit de tapijtfabriek Veneta. De vereniging werd opgericht door werknemers van de fabriek omdat er 's zomers weinig werk was. De directie ondersteunde het initiatief. Aanvankelijk droeg de club de naam van de fabriek, maar na enkele jaren werd dat gewijzigd in Gooise Boys.

De laatste vereniging die in dit artikel aandacht krijgt, is de Zebra's (1928). Ook dit was een buurtclub en wel uit het gebied rond de Hoge Larenseweg. Alhoewel veel jongens van katholieke huize waren, werd het geen katholieke vereniging. De kern van de club bestond uit jongens wier ouders kleine zelfstandigen waren. De jongens die de club oprichtten hadden de steun van hun ouders, die ook de vereniging gingen leiden. Het eerste veld was het Groene Veldje, gelegen in de

Zebra's kent een G-afdeling. Bij deze club kunnen gehandicapten in competitieverband voetballen. (coll. Kruijmer)

Een elftal van de Zebra's in de jaren zestig verlaat de kleedkamer. De commercie was nog niet tot het voetbal doorgedrongen. De shirts waren nog zonder reclame. (uit: 50 jaar Zebra's)

Hilvert spelen. Aanvankelijk speelde men in de kleuren zwart-wit. Toen men echter via de keeper van het Amsterdamse Blauw-Wit, Herman van Raalte, blauw-wit gestreepte shirts kon kopen, werden dit de clubkleuren.

In 1958 verhuisde de club naar het Wasmeercomplex en werden de Zebra's burens van EMM. Hier zou de club blijven. Naast EMM speelde ook Donar op het complex. In verband met de teruglopende belangstelling in de jaren negentig gingen de drie clubs om de tafel zitten om te bezien of een fusie tot de mogelijkheden behoorde. De Zebra's besloot toch alleen door te gaan en niet op te gaan in de nieuwe fusieclub HSV Wasmeer. Zebra's is de enige vereniging die een G(handicapten)-afdeling heeft. Daardoor kunnen gehandicapten de voetbalsport beoefenen in competitieverband.

De socialistische zuil

De socialistische zuil was niet vertegenwoordigd in de hierboven beschreven verenigingen. De Hilversumse afdeling van de Nederlandse Arbeiderssportbond had een eigen voetbalafdeling, die uitkwam in een door die bond georganiseerde competitie. De Duitse bezetter maakte gedeeltelijk een einde aan de verzuiling in de sport. In de zomer van 1940 ging de Arbeiderssportbond – met de confessionele bonden – op in de (K)NVB.

Van rivaliteit tussen de 'zuilen' was geen sprake. De protestants-christelijke verenigingen kwamen clubs van een andere levensbeschouwelijke richting niet tegen, omdat zij op de zaterdag hun sport beoefenden en de katholieken en neutralen voetbalden weliswaar beiden op zondag, maar in verschillende competi-

hei langs het fietspad van de Larenseweg. Dit terrein was de eigenlijke geboorteplaats van de voetbalvereniging Door Oefening Kracht (DOK). Toen het Groene Veldje te klein werd, zag de jonge club kans een akker van boer Poot te huren voor f25,- per jaar. Er werden wedstrijden tegen de N.S.F.-fabriek, Soestdijk, de Spewer en Vreeswijk gespeeld. In 1930 werd het eerste bestuur van de HVV – DOK gekozen.

In het seizoen 1931-1932 veranderde de club van naam, omdat er bij de UPVB een vereniging bestond die DOK heette. De naam werd veranderd in Zebra's en in dat seizoen ging men op het oude terrein van de ter ziele gegane VV

Er was grote publieke belangstelling voor de promotieduels tussen de FC Hilversum en 't Gooi in 1937. De foto laat een volgepakt Sportpark zien. (uit: Veertig jaren lief en leed)

ties bij verschillende bonden. Op het voetbalveld werden dus geen oorlogen tussen de zuilen uitgevochten.

Anders waren de derby's. De promotieduels tussen 't Gooi en FC Hilversum in 1937 zal menig Hilversums voetballiefhebber zich nog herinneren. Het Sportpark was volgepakt met 10.000 bezoekers. Hilversum en 't Gooi beschouwden elkaar als concurrenten. Hun onderlinge duels waren keihard.

Zonder acht te slaan op levensbeschouwelijke richting werd over en weer hulp geboden aan verenigingen die in nood zaten. Toen in 1965 de accommodatie van Olympia in rook opging, kreeg de club hulp van Actif, maar ook van 't Gooi. De Venetaclub Gooise Boys kreeg onderdak bij Bloemenkwartier toen het eigen terrein onbespeelbaar was geworden en het protestantse Altius huurde van het

Een spelmoment uit één der promotieduels die 't Gooi en de FC Hilversum tegen elkaar speelden. (uit: Veertig jaren lief en leed)

katholieke Olympia in 1931 een veld. Het zou wat ver gaan om te veronderstellen dat de ontzuiling op het voetbalveld begon, maar een strijd tussen de zuilen was er zeer zeker niet.

De bemoeienis van de gemeente met sport

Zoals gebleken is uit de ontstaansgeschiedenis van de voetbalverenigingen die hiervoor de revue gepasseerd zijn, was de rol van de gemeente een marginale. Door het voedseltekort in de laatste twee jaren van de Eerste Wereldoorlog was de noodzaak ontstaan om de binnenlandse productie van voedselgewassen te verhogen. Elk beschikbaar stukje grond moest hieraan worden opgeofferd. Begin 1917 moesten ook de voetbalvelden eraan geloven. Victoria, 't Gooi, en de FC Hilversum waren de dupe. De voor de voedselproductie in gebruikgenomen velden waren voor lange tijd onbespeelbaar. De NVB stuurde een brief aan de gemeente waarin zij aangespoord werd iets aan deze situatie te doen. Nu circuleerden er bij de gemeente al plannen voor een gemeentelijk sportpark. In 1919 kwam het voorstel tot de aanleg van een sportpark langs de spoorlijn Hilversum-Utrecht in de raad. Het voorstel haalde het met 12 stemmen voor en 7 stemmen tegen. In 1920 kon worden begonnen met de realisering van het plan. Er werd plaats geboden aan verschillende sporten zoals atletiek, tennis en de hippische sport. Victoria speelde de openingswedstrijd tegen Zeist. Tijdens de Olympische Spelen van 1928 werd een groot deel van de ruiterwedstrijden afgewerkt op en rond het Sportpark. De accommodatie op het Sportpark leek mooier dan het in werkelijkheid was. De tribune was fraai, maar er was geen bestuurskamer, geen eigen clubruimte en de douches in de kleedkamers hadden lange tijd geen warm water. Bovendien was de huur hoog. Victoria en Donar verlieten het Sportpark al snel en na het failliet van het profvoetbal in Hilversum was het snel gedaan met de voetbalactiviteiten op het Sportpark.

International van 'Victoria-huize' Twaan van Renterghem. Begin van de twintigste eeuw kwam hij voor Oranje uit. (uit: Victoria 100 1893-1993)

Hilversumse toppers

Sommige Hilversumse spelers kregen nationale bekendheid doordat ze in de eredivisie kwamen te spelen of geselecteerd werden voor het Nederlands elftal. De bekende Donarspelers Wiersma en Schaap zijn al in HHT-EP 2000/4 al aan bod gekomen. Eén van de eerste internationals was de voor Victoria uitkomende A.F.M. 'Twaan' van Renterghem. Hij droeg vier maal het oranje. In een officieus Nederlands elftal speelde hij in 1902 tegen het Deense Boldklubben af 1893. Een paar jaar later – juist in de tijd dat hij als lid bij Victoria ingeschreven stond – vertegenwoordigde hij Nederland tegen onze zuiderburen in wat zou uitgroeien tot de 'derby der lage landen'. Pikant detail is wel dat hij in die tijd ook stond ingeschreven als lid van het Haagse HBS.

In 1929 speelde Nederland tegen de Zwitserse nationale elf. In de Oranjegelederen bevonden zich twee spelers van 't Gooi, Adje Gerritsen en Wim van Dolder. Vooral de laatste werd beschouwd als een talent. 'Dolly' – zoals zijn bijnaam luidde – was afkomstig uit 's-Graveland. Als speler een talent, maar ook irritant

voor zijn medespelers als hij de bal weer eens niet wilde afgeven en 'voor de eigen actie ging'. Hij werd tevens voor een interland tegen Italië in Milaan geselecteerd. Door een knieblessure moest hij stoppen met voetballen. Van Dolder begon een rijwielhandel in Bussum. Speelde het eerste van 't Gooi thuis, dan sprong hij op zijn fiets en ging naar het Sportpark om zijn oude liefde te zien voetballen. Een Gooi-speler die in de jaren zestig nationale bekendheid verwierf, was doelman Gert Bals, die later bij Ajax ging spelen. Hij stond bekend om zijn fantastische reddingen, maar ook om zijn schlemielige fouten. Eind jaren zestig was hij er nog bij toen Ajax voor de Europa Cup 1 tegen o.a. Dukla Praag speelde. Hij maakte echter geen deel meer uit van het grote Ajax, dat begin jaren zeventig driemaal op rij de Europa Cup 1 (voor landskampioenen) zou winnen.

Betaald voetbal

In het seizoen 1954-1955 was de FC Hilversum kampioen geworden van de 3e klasse en promoveerde naar de 2e klasse. De bestuur achtte nu de tijd gekomen om te starten met het semi-prof voetbal. Dank zij een goed financieel beleid kon de club voldoen aan de eisen die de KNVB voor deelname aan de profcompetitie stelde. De FC Hilversum en 't Gooi, dat ook een profavontuur begon, belandden in de Tweede Divisie. In het seizoen 1960-1961 eindigde FC Hilversum achter Haarlem en promoveerde het naar de Eerste Divisie. Een novum voor de club en ons dorp. Dat zou ook zo blijven. Een jaar later degradeerde de club weer naar de laagste klasse van het betaalde voetbal. Veel clubs die een profavontuur begonnen raakten in serieuze financiële problemen. In deze periode werd er door FC Hilversum en 't Gooi intensief overleg gevoerd om door een fusie tot één club uit de regio te komen, die betaald voetbal speelde. De publieke belangstelling daalde door de slechte resultaten en alleen wedstrijden tegen clubs als Feijenoord en Ajax garandeerden een vol huis. Ook de duels tussen 't Gooi en FC Hilversum mochten zich in een grote belangstelling verheugen. In 1965 keerde 't Gooi terug naar de amateurs, terwijl de sectie betaald voetbal van die club verder ging als de SC Gooiland, met als belangrijke sponsor de radiopiraat Veronica. In overleg met de gemeente werd getracht het betaalde voetbal voor Hilversum te behouden. Zo onderzocht men de mogelijkheid tot oprichting van de GHC (Gooiland-Hilversum Combinatie). De gemeente stelde dat haar medewerking zou afhangen van de steun van particuliere zijde, het bedrijfsleven dus. Het bedrijfsleven hapte niet echt toe en tot een fusie is het dan ook nooit gekomen. In 1968 deed Gooiland aan FC Hilversum een voorstel: de FC zou terugkeren naar de amateurs en zou als afkoopsom een bedrag van f 60.000 krijgen alsmede een bedrag voor elke speler die Gooiland van Hilversum zou overnemen. FC Hilversum accepteerde dit voorstel en keerde terug naar de rijen der amateurs. Voor Gooiland viel enkele jaren later ook het doek toen de KNVB de hele Tweede Divisie ophief.

Wim van Dolder in de interland Nederland – Zwitserland in 1929. (uit: Veertig jaren lief en leed)

De veteraan.

Voetbal en statistiek

Uit het sportaccomodatietoelichting dat de provincie Noord-Holland in 1964 liet uitvoeren blijkt dat er in de gemeente Hilversum achttien voetbalclubs actief waren. Dat is een groot aantal verenigingen voor een gemeente met ongeveer 100.000 inwoners. In de jaren zestig kreeg de maatschappij te maken met individualisering en secularisatie en de daarmee samenhangende teloorgang van het verenigingsleven en ontzuiling. Slaan wij *Wegwijs in Hilversum 2000-2001* op, dan vinden wij bij sport onder de rubriek voetbal nog slechts tien clubs terug. Sommige verenigingen zijn opgehouden te bestaan (Actif, Radiostad, DOSV, Hilversumsche Boys, SIOS). Andere verenigingen gingen op in een grotere levensvatbare club (Oranje Leeuwen naar 't Gooi en Gooise Boys naar EMM). Weer anderen fuseerden. Een voorbeeld van zo'n fusieclub is de HSV Wasmeer.

Waarom liep het aantal verenigingen in de tweede helft van de twintigste eeuw terug? De vraag is simpel, het antwoord is niet eenvoudig. Door de ontzuiling werd de invloed van de kerk minder en liep de belangstelling voor het verenigingsleven terug. De verenigingen gingen een tekort aan kader krijgen doordat men zich niet meer met een vereniging verbonden voelde. Er kwam meer behoefte aan individuele ontplooiing. Deze behoefte bracht (en brengt) met zich mee dat men vaker kiest voor ongebonden vormen van sportbeoefening. Men wil graag zelf het tijdstip, de plaats en medespeler kiezen. De individuele sportbeoefening profiteerde daarvan. Het hardlopen als recreatieve sport is populair. We zien landelijk een stijging van 10.000 in 1988 naar 35.000 sporters in 1997. Deze sporters worden vaak geen lid van een atletiekvereniging. De georganiseerde baanatletiek staat wel onder druk. De invoering van de flexibele werktijden heeft als neveneffect een fragmentering van de vrije tijd. Men gaat sneller een stuk hardlopen, omdat 'dat even tussendoor' kan dan in verenigingsverband een sport beoefenen. Dit geldt vooral voor de wat oudere sporters.

Daarnaast kwamen er meer teamsporten 'op de markt'. Het inwoneraantal ging vanaf midden jaren zestig omlaag. Van de 100.000 inwoners zakte het aantal naar ca. 87.000 in 1985 en 82.000 in 1998. De jeugd kreeg naast de sport andere vormen van recreatie. De televisie en de computer zijn belangrijke vormen van recreatie geworden. Toch heeft de voetbalsport deze concurrentieslag goed weten te overleven.

jaar	aantal clubs	totaal leden	senioren	juniores
1985	18	4.378	2.708	1.670
1990	16	4.287	3.191	1.096
1995	13	3.592	2.386	1.206
1999*	11/9	4.495	2.999	1.496

* Actif en Radiostad werden in 1999 opgeheven

Na een aanvankelijke daling is de tendens van de laatste jaren dat de belangstelling voor het voetbal toch weer stijgt (zie tabel). De gemeente wil de clubs die nog over zijn, sterk houden en bepleit daarom nog meer fusies. Daarom zal het spelletje dat voetbal heet nog wel even in Hilversum beoefend worden, en zullen spelers en toeschouwers elke zaterdag of zondag de geur van het gras opsnuiven om hun sport te beoefenen of te bekijken.

Archiefbronnen en literatuur

Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek, Hilversum, archief Sport, Recreatie en Jeugdzaken (SRJ), inv.nr. 14, 33, 168, 260.

Hilversum zoals het was: Deel 15: 100 jaar vrije tijd (Zwolle 2000)

Victoria 100 1893-1993; Houdt steeds tezamen (Hilversum 1993)

50 Jaar Zebra's: jubileumuitgave "Uit en thuis": HVV de Zebra's 1928-1978 (Hilversum 1978)

C. van Es e.s. (red.), Veertig Jaren Lief en Leed in de Hilversumsche Voetbalvereniging 't Gooi 1905-1945 (Hilversum 1949)

J.B.Th. de Rijk (samenst.), F.C. Hilversum 1906-1981 (Hilversum 1981)

Altius 50 jaar. Portret van een gouden club 1931-1981 (Hilversum 1981)

Altius 60 jaar 1931-1991 (Hilversum 1991)

Jubileumboek van de Voetbal- en Atletiekvereniging Donar 1987-1988 (1988)

De laatste jaren mogen de voetbalverenigingen zich weer verheugen in een groeiende belangstelling bij de jeugd. Niet alleen de grote clubs als Victoria, 't Gooi en FC Hilversum kregen er veel jeugd bij. Ook kleinere verenigingen als Altius en Zebra's profiteren van deze belangstelling. Op de foto de D 1 pupillen van Altius in het seizoen 200-2001. (part. coll.)